

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:

Alexia Casale

THE BEST WAY TO BURY YOUR HUSBAND

Copyright © Alexia Casale 2024

First published as THE BEST WAY TO BURY YOUR HUSBAND in 2024

by Viking, an imprint of Penguin General. Penguin General is part of the Penguin Random House group of companies

Translation Copyright © 2024 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-05414-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

ALEKSIJA KAZALE

KAKO SE NAJLAKŠE OSLOBODITI MUŽA

Prevela Tatjana Bogunović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2024.

Svim ženama koje se bore za druge žene.

I svim ženama koje čine moj život predivnim.

(P. S.: Bolje bi vam bilo da verujete da je obećanje pomoći za sahranjivanje zakonito. Naravno, očekujem međusobnu ljubav, solidarnost, lojalnost, i raščlanjivanje, ako je potrebno.)

1.

Bakin tiganj

Jedno od mojih najranijih sećanja jeste kako baka pravi velške kolače u tiganju od livenog gvožđa. Već tada bio je pocrneo, iako ga je pažljivo održavala.

Sećam se kada mi je prvi put dozvolila da ga držim, dok je njena ruka lebdela ispod moje, koja je bila suviše mala za njegovu težinu. Sećam se dana kada me je naučila kako da ga perem i temperiram da bi patina ostala zauvek kao svila. Svako sećanje okupano je zlatnom svetlošću, iako njena mala kuhinja nije imala prozore kroz koje bi sunce prolazilo.

Ona mi je testamentom zaveštala taj tiganj.

„Kao nasledstvo“, podsmevao se moj otac. A opet, ljubav je nešto što mi nikada nije pružao.

Džim je ponudio da mi kupi novi kad počnemo da živimo zajedno. Nasmejao se kada sam na sam taj predlog prigrlila bakin.

Sada stoji usred ostataka od doručka i jedan njegov deo viri preko ivice pulta. Krv curi sa oboda.

U glavi mi je samo jedna misao dok gledam u tiganj: da sam ja danas umrla, kako bi Džim to objasnio?

Da li bi počeo događajima od jutros? Od perioda izolacije? Ili od dana kada smo se upoznali?

U našem albumu postoji mutna fotografija tog trenutka – ja sa sedamnaest, on sa dvadeset četiri. Nalazimo se na kućnoj zabavi prepunoj mode iz devedesetih i alkoholnih pića u čast proslave osamnaestog

rođendana moje najbolje prijateljice. Džejni je, posle bake, bila moja najomiljenija osoba na svetu.

U prethodnih pet minuta tešila sam devojkicu koja je plakala zbog raspada dečaćkog benda, i šalama joj ponovo izmamila bujicu smeha... zatim sam teturavog momka duplo višeg od mene pomerila i usmerila u fotelju kako bi mogao bezbedno da se onesvesti... a onda spasla celu kuću od pakla koji su izazvala četiri pijana tinejdžera koji su pokušavali da zapale osamnaest sveća na maloj, iskrivljenoj torti.

Piromani, predvođeni slavljenicom, zvali su me da dođem i pomognem, ali uplakana devojkica i momak koji se rušio zadržali su me dovoljno dugo da stignem baš kada je sveća pala sa ivice torte na gomilu salveta pažljivo postavljenih sa strane. Pre nego što je iko trepnuo, gurnula sam zapaljeni nered u sudoperu i pustila vodu preko njega.

Dok sam stajala pozadi i primala divlji aplauz, jedna senka pala je preko mene.

„To je moglo loše da se završi“, rekao je neko. I to je bio Džim.

Nikada neću oprostiti sebi što sam, umesto da vidim ono što je ispred mene – čoveka iz koga izbija ozlojeđenost prema životu i koji je već osujećen sopstvenom osrednjošću – dozvolila sebi da verujem da je ovde neko koga niko drugi nije ni pokušao da ceni: dobra duša odbačena zbog ravnodušnih pogleda i čudnog ponašanja.

Zbog toga zvučim kao mala, blesava budala, ali ništa od onoga što je usledilo ne bi se dogodilo da se nisam osećala toliko neprijatno kada me je Džim iznenada zagrlio i priljubio se uz mene, a ja sam se ukočila od užasa... kada sam shvatila da Džejni stoji ispred nas sa svojom novom kamerom i slika gomilu oko torte.

Zašto bih želela fotografiju s beznadežnim likom poput tebe? – podsmevao se glas u mojoj glavi. Zgrožena iznenadnom surovošću svojih misli, osetila sam kako mi obrazi gore od stida.

„Moram da tražim kopiju te fotografije.“

Osetila sam ubod krivice dok mi se koža ježila od odbojnosti zbog njegovog preterano veselog, zlobnog smeha, iako sam videla da je pokušavao da bude šarmantan.

Mislila sam da ja imam svu moć – nisam mogla ni da zamislim da postoji opasnost. I tako, kada je baka umrla mesec dana kasnije i odjednom više nisam imala kuda da pobeđnem od majčine nesreće i očevog otrova, delovalo je kao ništa manje nego čudo što je tu Džim, sa svojom platom i roditeljima spremnim da daju kaparu za hipoteku. Nije bilo šanse da idem sa Džejni na fakultet – šta bi neko poput mene radio s fakultetskim obrazovanjem i dugovima koji su dolazili s tim? U svakom slučaju završila bih zakucana u kući, plaćajući ocu stanarinu umesto da mogu da uštedim za depozit – useljenje s dečkom bila je godinama moja jedina šansa da pobeđnem.

Nisam mogla da čekam toliko dugo. Ne kada je preda mnom stajalo obećanje sigurnog doma. Pa šta ako sam mlada? Rekla sam sebi da mi univerzum duguje sreću i evo ga: moj izlaz.

Venčali smo se tri nedelje posle završetka škole.

Džejni je iskoristila izgovor da mi doda bidermajer da bi mi šapnula: „Sali, jesi li sigurna da želiš ovo?“, ali ja sam se samo nasmejala kao da se šali, i krenuli smo ka oltaru.

Kada mi je tata podigao veo kod oltara, stao je i, izvadiвши maramicu, počeo da trlja nepostojeću mrlju na mom licu, razmenjujući saosećajni pogled sa Džimom, čak i dok mi je na obrazu ostavljao crveni trag nalik na modricu. Moja majka upadljivo je skrenula pogled i zaokupila se kopanjem po tašni kao da nešto treba da se spase iz njenih dubina.

Da li je znala da srljam pravo u život poput njenog? Ako jeste, nije mi rekla. Samo me je držala malo čvršće kada mi je požežela sreću pre nego što me je Džim izveo iz crkve pod kišom pirinča i cvetnih latica.

Sada trepcem i skoro da očekujem da sam tamo, jer bilo šta imalo bi više smisla nego to što stojim u svojoj kuhinji, u svom domu, s krvavim bakinim tiganjem na podu.

Ali možda nije moj život u trenu postao neprepoznatljiv. Možda sam to ja, jer umesto da se osećam kao da sam u noćnoj mori i samo treba da se probudim, prvi put posle više od dvadeset godina ja sam budna.

Odjednom vidim da nije tiganj jedino što nema smisla. Tu je i bol u zglobu i modrice od juče i prekjuče i dan pre toga. Činjenica je da se moj život tokom izolacije i ne razlikuje od mog ranijeg života.

Kako sam dozvolila da čitav moj svet bude samo nešto veći od zidova ove kuće i da sva moja prijateljstva nestanu u prošlosti, a da čak i moj kontakt s decom postane sve ređi? Znam odgovor, naravno. Problem je bio to što sam pre današnjeg dana odbijala da postavim to pitanje.

Sada me spoznaja preplavljuje tako da se na trenutak spotaknem, ali pod mojim nogama pod je još ravan, a kuhinja oko mene i dalje tiha. U glavi mi tutnji dvadeset godina sećanja koja su se preobrazila u potpuno drugačiju priču od one koju sam sebi pričala.

Kao onog poslednjeg puta kada sam posetila lokalni čitalački klub pre pet godina. U to vreme nisam znala da je to – to, niti da će to uopšte označiti kraj svakog redovnog druženja. Bila sam previše ometena time kako su se svi smejali što sam se pojavila u džemperu tog vrelog letnjeg dana. Ispod njega, ruke su mi iscrtavali modri i žučkasti podlivi od otisaka prstiju, ali nisam dozvolila sebi da me to omete, pretvarajući se da se smejem, jer sam samo želela da bude lepo, da bude lako – sat osmeha i smeha. I bilo je. Iskreno olakšanje usled toga navelo me je da pevam na putu kući. Ali kada sam ušla, tu je bio Džim, koji se ranije vratio s posla s glavoboljom. I rekla sam sebi da je ono što se sledeće dogodilo moja krivica: da je imao migrenu – da nije mogao da gleda od bola. I da nije nameravao da mi sipa ključalu vodu preko ruke.

Baš kao što nije nameravao da mi zatvori prste vratima ormara, ili da me udari laktom toliko snažno da su me rebra bolela mesec dana. To su bili samo nesrećni slučajevi. Samo nesrećni slučajevi.

Toliko nesrećnih slučajeva.

Ali tada deca još nisu završila školu, tako da nisam mogla da odem – morala sam da izdržim još malo. Onda je došao fakultet i hteli su da imaju dom gde bi dolazili za praznike, a posle svih tih godina, šta je bilo još nekoliko u zamenu za to da budu ponovo pod istim krovom nekoliko nedelja, moja poslednja šansa pre nego što zauvek odu i napuste gnezdo...

Čarli je diplomirao, našao posao i odselio se neposredno pre nego što je i Ejmi diplomirala i vratila se kući dok je štedela za depozit, da bi mogla da se preseli kod svog dečka. Onda je i ona otišla, malo pre Božića, i do trenutka kada sam bila sigurna da će se ostati...

Izolacija.

I eto nas. Samo on i ja. Ceo mart i april bez ikakvih znakova da će se završiti...

Sada vidite kako sam stigla dovde, do ovog jutra, kada pružam Džimu šolju čaja za kuhinjskim stolom, a on je gleda – kao da je nijansa previše svetla – i izraz na njegovom licu...

Stezao me je rukom dok mi zglob nije pobeleo, kada me je grubo vukao do pulta, tako da sam se sapplela i udarila glavom u aspirator. Pipala sam za nečim da bih se podigla, ruka mi je bila na ivici ploče za kuvanje, a prstima sam dodirivala dršku tiganja. Pored mene, Džim je zgrabio čajnik, prskajući mi ruku vreloom vodom. Koža me je još pekla od sećanja na poslednji put kada smo ovako stajali za pultom.

Koliko će me držati ovoga puta? Čak je i glas u mojoj glavi drhtao od straha, jer u izolaciji, kada nema nikoga koga poznajete i koga biste mogli da vidite, takođe nema nikoga ko bi ga zaustavio ako odluči da nastavi da sipa i sipa...

Kao i svi drugi, čitala sam u novinama priče o ženama koje su uzvratile, ali nisam ni sanjala da mogu da ih razumem. Godinama su delovale kao druga vrsta. Pitala sam se da li je toliki očaj nešto što tek treba da doživim ili neka unutrašnja rezerva snage i hrabrosti – i, ako jeste, gde bih ja mogla da ih nabavim.

Onda sam otišla i razbila Džimovu glavu bakinim tiganjem.

Saksija s petunijama

Razumete pošto sam objasnila, zar ne? Ne samo kako se to dogodilo već i zašto. A ako razumete zašto, znaćete da je to bio nesrećni slučaj. Zato što je to definitivno bio nesrećni slučaj.

Neka vrsta.

U svakom slučaju, nesrećni slučaj poput Džimovih.

U najmanju ruku možete videti da to nisam nameravala da uradim – nije bilo planirano. Nisam ni razmišljala, ruka mi je samo... krenula sama od sebe.

Manje-više.

U svakom slučaju, samoodbrana nije nešto zbog čega nekoga treba kritikovati. Mislim, to nije samo legalno već savršeno pogodno i ispravno: moralno prikladno.

Pogledam u tiganj. Još jedna kap krvi pada s oboda.

Gledam kako pljuska na pod pored Džima. On leži na stomaku, lica okrenutog ka podu. Mogao je, jednostavno, da odluči da odpava tu dole, da ga ne odaje lokva krvi koja mu se širi oko glave.

„Vidiš šta si me naterao da uradim?“

Mislila sam da će ove reči zvučati zlobno, da će delovati kao da likujem, ali moj glas je šapat, šupalj kao eho. U mojim venama plamti očaj umesto trijumfa.

Teturam se do pulta, dižem slušalicu i biram prvi broj policije. I drugi. Prst mi lebdi iznad tastature...

Zalupim slušalicu u držač, a zatim se kroz sporedna vrata oteturam u baštu.

Napolju je sve normalno. Zastrašujuće normalno: normalni zvuci, normalni prizori, normalni mirisi za početak maja u predgrađu jugoistočne Engleske. Nebo je puno oblaka, ali nije mračno, sunce šalje beli odsjaj iza oblaka. U susednoj Navarinoj bašti, na drvetu trešnje

izbija poslednji cvet, dok je magnolija u punom cvatu. Sve teče kao i ranije. Osim što je iza mene, u kuhinji, Džim mrtav.

Sakrivenu iza kante za zalivanje, ugledam šarenu saksiju sa cvetovima dan i noć. Zgrabim je, privijem je na grudi i rukom pritisnem preko poruke odštampane sa strane: *Najbolja mama ikada! Vole te Ejmi i Čarli x*

„Tako mi je žao“, šapućem, a grudi mi se stežu od tuge dok me ne zaboli samo disanje i svaki puls postane kao agonija. Stisnem oči, a suze mi teku niz obraze. „Žao mi je, žao mi je, tako mi je žao...“

Rukom mazim hladnu keramičku glazuru dok mi lišće šarene ljubičice četka prste kao da pokušava da me uteši.

Oteturam se nazad unutra. Skrećući pogled s poda, nežno stavljam cveće na sredinu stola, gde sam od početka želela da bude. Džim je rekao da mu smeta, zgrabio je saksiju i zavrjlačio je kroz zadnja vrata tako da se jedan od veselih cvetova pokidao o zidove. Kasnije sam je našla rasutu na zemlji.

Prisilim se da priđem pultu i ponovo podignem slušalicu. Škrgućući zubima, pritisnem prvi broj policije.

Pogled mi se vraća na šarene cvetove ljubičice. Iz ovog ugla, poruka na saksiji jedva se vidi. Želim da se okrenem, ali to bi značilo da se suočim s onim što je *najbolja mama ikada* uradila ocu svoje dece.

Telefon mi podrhtava u ruci, a broj na ekranu se zamagluje. Zatim zatrepće i nestane, jer je isteklo vreme.

Ponovo ga pritisnem i opet odugovlačim.

Ako budem pozvala policiju, moja deca izgubiće oba roditelja.

Kako sam mogla da dozvolim da dođe do ovoga? Toliko sam ih izneverila, na toliko načina, ali ovo nije samo neuspeh: ovo je propast.

Polako vraćam telefon na punjač. Utonuvši u stolicu, okrećem leđa čajniku, tiganju, telefonu, Džimu i umesto toga zurim u veličanstvene boje šarene ljubičice. Čini se da mi mala lica sa smeškom uzvraćaju poglede. Plavo, nagnuto pod uglom, izgleda gotovo simpatično, kao prijatelj koji čeka da sasluša moje nevolje.

Džejni, kaže moje srce. *Želim Džejni*.

Ali čak i da nisam uništila naše prijateljstvo, kako bih mogla nju da uvučem u ovo?

„Uvek sam želela da pokušam da razgovaram sa zidom kao Širli Valentajn*“, kažem maloj strpljivoj ljubičici, a vedrina mog glasa izobličava realnost, „ali pretpostavljam da ima više smisla ubiti dve muve jednim udarcem...“, gledam Džima. „Takoreći.“ Opet se okrenem. „I kažu da biljke cvetaju kada se s njima razgovara, za razliku od, recimo, zidova ili...“ Odupirem se želji da još jednom pogledam Džima.

„Zvaću te Petunija, jer bi Džim to mrzeo. Mrzeo je gluposti. I neznanje. I mene.“

Brišem mrlju prljavštine sa saksije. „Verovatno mislite da je to bilo očigledno, ali ja sam malo kasnije shvatila.“

Ljubičasta i plava lica s leve strane možda izgledaju pozitivno i tolerantno, ali ono purpurnocrveno u sredini deluje kao da mi ne veruje.

„Dobro, jeste prošlo dvadeset i kusur godina“, odbrusim. „Ali sada sam bar u toku.“

Ne mogu a da se tada ne osvrnem na Džima. Čini se da je krv prestala da se širi, što je olakšanje: biće pakao ribati fuge.

Što je loša misao. Pogrešna misao. Ali idemo.

„Znam da moram da pozovem policiju, ali, jednostavno, ne želim, Petunija“, čujem sebe kako govorim. „Ne želim da idem u zatvor kada sam konačno slobodna.“

Sve Džimove novine pišu samo o izolaciji zbog kovida.

„Pa, očigledno ne mogu nigde da idem niti ikoga da vidim, ali mogu da... uzmem parče torte.“

Pošto Džim više ne može da mi kaže da sam debela masa, prilazim pultu i otvaram ormarić iznad. Zid od konzervi prebranca zuri u mene. Opet pogledam u Džima pa u prebranac. Trenutak kasnije

---

* Iz filma *Širli Valentajn*, gde Širli razgovara sa zidom, jer oseća da je to jedina stvar koja će je slušati. (Prim. prev.)

dovlačim kantu za smeće u spremam se da pokupim sve, a onda stanem. Uzimam torbu i stavljam ih u nju.

„Ovo će dobro doći u Banku hrane^{*}, Petunija, ali ja nikada više neću jesti prokleti pasulj i tost.“

Odložim nož, tanjir, viljušku, a zatim zastanem i, prkosno pogledavši Džima, počnem da jedem tortu pravo iz kutije. Niko mi ne otima hranu i ne trpa je u kantu jer sam odvratna i nedostojna. Na trenutak se ne dešava ništa loše.

A onda zazvoni zvono na vratima.

3.

Mrtvi dragi jelen?

Ukočim se u mestu, a kremasti puter kiseli mi se među zubima. Pogled mi ide ka prozoru i očekujem da vidim užasnute komšije kako gledaju preko ograde s obe strane i možda policajca koji se šunja uz baštensku stazu... ali nema nikoga, čak ni ptice koja na travnjaku lovi crve.

Da li znaju ili samo sumnjaju? Da pokušam da sakrijem Džima, ili da ćutim i nadam se da će otići?

Zvono na vratima ponovo zvoni. S tugom prihvatam poraz kao da mi kroz vene teče olovo.

Zatvori više nisu kao što su bili, tešim se. Sada imaju struju. I biblioteke. Ali hrana je verovatno...

Pogled mi pada na torbu s konzervama prebranca. Pre nego što se prepustim porivu da se okrenem i beznadežno pobegnem pozadi – verovatno imaju policajca koji čeka u uličici iza kuće – ušunjam se u hodnik. Ispred mene se naziru prednja vrata, a iza njih kraj svega.

---

^{*} Banka hrane je neprofitna, dobrotvorna organizacija koja distribuira hranu onima koji imaju poteškoće da kupe dovoljno da ne budu gladni. (Prim. prev.)

Tek kada pritisnem rezu da otvorim vrata, shvatam da još držim viljušku. Možda će mi to pomoći da se odbranim, glumeći ludilo.

Zatrepcem kad vidim maskiranog mladića koji stoji na otiraču ispred vrata. Na trenutak zaboravim na pandemiju i pitam se da li će provaliti i opljačkati me i, ako je tako, šta će uraditi kada pronađe Džima.

„Potreban mi je potpis“, kaže on, pružajući tablu za elektronski potpis.

„Mhm?“, pitam ga dok preko njegovog ramena gledam da li ima policije.

Na ulici nema nikoga osim malih poštanskih kolica s vrećom pošte koja visi s njih.

„Nisam hteo da vam prekidam odmor. Imate nešto lepo danas, zar ne?“

Pratim njegov pogled do viljuške u ruci. „Tortu“, objašnjavam. „Jedem tortu. Da li ti voliš tortu?“ zvučim neuračunljivo.

„Mm“, kaže oprezno, ponovo pružajući tablu.

Gledam kako mi se ruka diže i kako pružam prst; pravim vijugavi potpis na ekranu. Da li je to moj potpis? Čini se da to nije važno, jer poštar krpom briše ekran, baca paket pred moje noge, a zatim žurno odlazi.

Stojim tamo, s viljuškom i otvorenih usta. Zavesu u prednjoj prostoriji kuće preko puta se pomeraju, ali apsolutno niko ne dolazi da me uhapsi.

Posle nekog vremena trgnem se unazad i zatvorim vrata. Za trenutak stojim i zurim u njih, pa u viljušku, pa u vrata, pa opet u viljušku. Čekam da se rasplinem u smeh ili suze, ali kada se ne desi ni jedno ni drugo, vratim se niz hodnik u kuhinju.

Osećam se bolje pošto sabijem ostatak torte, iako mi mozak neprestano predstavlja loša sećanja povezana s tortom i zabavama. Moj otac koji baca o zid tortu za moj sedmi rođendan, a mene baka podiže u naručje, iako je bila prestara a ja prevelika, i nosi me svojoj kući na nedelju dana. Žurka na kojoj sam upoznala Džima. Naša svadbena torta. Pa ipak, moj mozak stalno se vraća na zabave na kojima nisam

ni bila. Propustila sam toliko toga tokom godina, a zabava za Džejnin dvadeseti rođendan bila je prva.

Provela sam nedelje pripremajući sve kako Džim ne bi imao problema da brine o Čarliju – našem sinu kada je to odgovaralo, a mom kada je bilo šta zamorno posredi. Ali sa osam meseci, Čarli je konačno bez problema jeo dva obroka dnevno s adaptiranim mlekom, pa sam mislila da mogu da odem bar na nekoliko sati.

Tiho sam pevušila dok sam skakutala niz stepenice, sa svojim omiljenim cipelama s visokim štiklama u ruci i veselo zbacila papuče na prostirku – i osećala sam se kao da izlazim prvi put u životu.

Onda sam podigla pogled i na vratima dnevne sobe stajao je Džim s tim svojim izrazom lica dok me je odmeravao od glave do pete... Podigla sam haljinu više preko grudi, a njegov pogled se smrknuo. Gore na spratu, Čarli je počeo da plače.

Čekala sam da Džim prođe pored mene i ode da uteši našeg sina. Umesto toga, on se okrenuo i vratio u dnevnu sobu, zatvorivši vrata. Čarlijev plač prerastao je u nepodnošljivu vrisku, a ja sam samo stajala tamo i zurila u vrata, želeći da se ona ponovo otvore, želeći da Džim bude čovek kakav sam mislila da jeste...

Nekoliko trenutaka kasnije ponovo sam bila u papučama, cipele sa štiklama ostavila sam na otiraču i odvukla se gore.

To je bila prva velika pukotina u mom odnosu sa Džejni. I tada sam to znala, ali rekla sam sebi da će biti vremena da joj se iskupim.

Mesec dana kasnije pomogla mi je u organizaciji sahrane mog oca, kao što sam ja nekada pomagala njoj, i nekoliko nedelja izgledalo je kao da će sve biti u redu... Samo što sam ja stalno otkazivala planove. I sve sam ređe uzvraćala telefonske pozive. Dopuštala sam da vreme između viđanja bude sve duže i duže. Uvek bih je izneverila. Izneverila bih sebe.

Dopuštala sam da se udaljimo toliko da sam postala bolno usamljena, ali je delovalo nemoguće da uradim bilo šta povodom toga kada je Čarli tako mali. Mislila sam da će sve postati lakše kada Čarli

krene u vrtić, ali imao je samo deset meseci kada sam saznala da sam ponovo trudna, jer Džim i ja nismo imali sreće s kondomima. Tako sam *tada* rekla sebi...

Mozak mi staje i film se vraća.

... *Ponovo sam trudna, jer Džim i ja nismo imali sreće s kondomima...*

Istina se preliva na moje obraze, iako spoznaja nije skorašnja i sveža već davna i trula.

Znala sam. Naravno da jesam. Čak ni ja nisam toliko glupa kao što je Džim uvek govorio da jesam.

Kada više nisam mogla da se pretvaram da mi samo kasni menstruacija, znala sam da niko nije toliki baksuz s kondomima, ali sam bila toliko okupirana prihvatanjem da sam ponovo trudna da je bilo lako odbaciti istinu o tome šta je Džim uradio. I zašto.

Negde u sebi znala sam da je to uradio da bi me uhvatio u zamku, ali užas da je to čovek za koga sam bila vezana ne samo brakom već i s dvoje dece, bio je toliko ogroman da sam praktično obamrla.

Ali čak i tada tu nisu postojali samo teror i očaj, postojala je i ljubav.

Nisam izabrala da budem trudna sa Čarlijem, ili ponovo s bebom koja će postati Ejmi, ali otkad sam saznala, volela sam ih toliko da nisam zažalila. Nije bila ni opcija da se razmatra o tome: volela sam ih i to je bilo to. To je bio jedini deo koji je bio lak. I sam bog zna da mi je bila potrebna ta jedna stvar koju sam shvatila tek sada, kada je to konačno gotovo, da mogu da pogledam unazad i vidim zašto sam se pokorila umesto da izađem i odem na Džejninu rođendansku zabavu uprkos Čarlijevim vriscima i Džimovoj mrzovoljnoj tišini iza vrata dnevne sobe.

Mržnja me prožima kao da me je zahvatio šumski požar... onda isto tako iznenada nestaje, ostavljajući me hladnu i umornu u kuhinji, i Džima još mrtvog na podu.

Ali ulazna vrata su zatvorena, a dostavljača odavno nema, tako da niko nije nimalo pametniji.

„Stvarno sam mislila da je to – to“, kažem Džimu. „Idem u zatvor: bez daljih instrukcija, bez sakupljanja...“ Vrti mi se u glavi koliko

bih htela da se smejem. Hvatam se za ivicu pulta i udišem paniku iz pluća. „Možda bih prvo mogla da uzmem *nešto*... Sladoled! Mogla bih da uzmem sladoled.“ Okrećem se Džimu. „Jesi li to čuo, dragi? Torta za ručak i sladoled za desert. Poslednje radosti pre nego što se vratimo na pasulj i tost – za ceo život.“

Uključujem radio da bih ispunila tišinu. Počinje pesma *Sada jasno vidim**. Instinktivno otvaram usta da zapevam... a zatim pogledam Džima i zatvorim ih. Možda bi trebalo da sačuvam pevanje za poslednje tuširanje – mada je dugo kupanje u kadi verovatno prikladnije za listu onoga što bih uradila pre zatvora. Možda će biti još teže pozvati policiju kada sam se upravo setila svega što će mi nedostajati, ali potrebna su mi *neka* zadovoljstva, ma koliko mala, pre nego što preletim iz jedne noćne more u drugu. Znam da ne mogu da ostanem u limbu između Džimovog ubistva i suočavanja sa posledicama zauvek.

Ali deo mene koji je podigao taj tiganj nije sasvim završio svoje. Znam da bi trebalo da osećam samo tugu i očaj, ali nekako, ludo, postoji taj čudan osećaj... nade.

Možda je to zbog šoka, jer Džimov mozak prosut po kuhinjskom podu ne može da se popravi.

Ali ne osećam se poraženo.

Prvi put posle dužeg vremena nego što mogu da se setim, osećam se moćno.

4.

Poslednje kupanje

Otvaram zapečaćenu bočicu otmenog mirisnog ulja koje sam godinama štedela, sipam luksuznu količinu u vodu, a zatim je dopunim

---

* *I Can See Clearly Now*. (Prim. prev.)

mehurićima pre nego što legnem, s vinskom čašom u ruci. To je samo vino za kuvanje iz supermarketa, ali nedavno sam iskopala nekoliko pristojnih, tako da mogu da dozvolim sebi neobično piće bez rizika da dobijem od Džima masnicu na oku zbog trošenja teško zarađenog novca.

Petunija stoji na ivici lavaboa, gledajući dole u planinski lanac mehurića koji se dižu oko mene. Na trenutak razmišljam da skliznem ispod vode i da se ne vratim, ali utapanje nije ono što želim. Ne želim čak ni da bih izbegla zatvor.

Odjednom čujem Džejnin glas, vedar, srećan i podrugljiv, kao da je u sobi sa mnom. „Hej, Hrabrosti, gde ti je hrabrost?“ Krilatica koju smo oplemenile, a zatim prilagodile kao svoju posle posebno dosadnog časa istorije na početku srednje škole.

Tokom godina, ja sam to uzviknula njoj kada se ukočila tokom svog velikog trenutka u školskoj predstavi. Ona je to uzviknula meni kada sam ustuknula pred zip lajn izazovom kada nas je njena mama odvela u avantura park za njen šesnaesti rođendan. Vikale smo to iz sveg glasa po školskim igralištima kada su nas terali da trčimo krugove. Šaputale pre ispita. Zavijale kroz smeh kad god bi se bilo koja od nas javila na telefon sa: „Ko zove?“, da bi druga uzvratila: „Hej, Hrabrosti! Ovde Hrabrost!“

Kako sam mogla da dozvolim da prođe toliko dugo od našeg poslednjeg razgovora? Deo odgovora leži ispod u kuhinji, ali samo deo.

Čežnja se širi kao rastući talas suza, ali trenutno ne mogu da ih priuštim, pa otpijam okrepljujući gutljaj vina, a zatim oklembesim ruku sa čašom preko ivice kade kao što sam videla da rade žene u filmovima. To je neverovatno neudobno.

Umesto toga stavljam čašu na pod i uvlačim ruke u vrelu vodu, stiskajući mehuriće između prstiju.

„Još nemam tužne misli, Petunija“, priznajem dok podižem nogu iz vode, mašući penušavim prstima. „I, jednostavno, mislim da ih neću imati, jer sam shvatila koliko sam srećna.“